

MOBILITA A MIGRÁCIA OBYVATEĽSTVA AKO DÔSLEDOK GLOBALIZÁCIE

Oliver Satmár¹

Kľúčové slová: Migrácia, migračný potenciál, mobilita, pracovný trh, pracovná sila

Abstract:

The contribution analyses a progress of mobility of migration in EU and especially Slovak Republic, it shows positives and negatives of this phenomenon and draws predicted scenario of progress into future, using results of surveys "Eurobarometer 2005" and "Migration Potential of Slovak Republic"

Úvod

Globalizácia, otváranie pracovných trhov a pohyb pracovnej sily vo svete má značný vplyv aj na európsky kontinent. V rámci Európskej únie sa čiastkové pracovné trhy členských krajín začali prepájať a zjednocovať a dnes tvoria jeden veľký pracovný trh. Táto situácia zabezpečuje vhodné podmienky pre uplatnenie synergického efektu, ktorého sila rastie so zvyšovaním mobility a migrácie obyvateľstva. Globalizácia zotierajúca hranice, kultúrne rozdiely a spôsobujúca prispôsobovanie sa vytvorila pracovnú silu, ktorá má skúsenosti s prácou v zahraničí alebo častejšie mení zamestnanie. Dnes sa aplikuje stratégia zamestnanosti v Európe ako celku. I napriek tomuto prístupu existujú regióny, ktoré trpia nedostatkom kvalifikovanej pracovnej sily a preto snahy o zvyšovanie mobility pracovnej sily sa považujú za vítané.

Aby tento príspevok zjednocoval moju subjektivitu s objektivitou budem sa opierať o výsledky výskumov „Eurobarometer survey 2005“ a „Migračný potenciál obyvateľstva SR“.

Prístup Európskej únie k problematike mobility a migrácie obyvateľstva

Rešpektovaním práva občanov zaručujúcim slobodu pohybu, EÚ vytvorila podmienku pre vybudovanie jednotného pracovného trhu. Toto právo umožňuje občanom voľný pohyb v rámci členských štátov EÚ s možnosťou zamestnať sa, či podnikáť. Momentálne je pracovná migrácia ešte obmedzovaná medzinárodnými dohodami zo strany niektorých štátov. Táto prekážka by však definitívne mala byť odstránená 30.4.2011, kedy sa toto „prechodné obdobie“ končí.

Globalizácia spôsobila prepájanie ekonomík a vytváranie konkurenčného prostredia s „veľkými hráčmi“. To odzrkadľuje vznik ambícií EÚ stať sa najkonkurenčnejšou a

¹ Oliver Satmár, Ing., Katedra Sociálneho rozvoja a práce, Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave, Tel.: +421 (2) 672 91 426, e-mail: oliver.satmar@euba.sk

najdynamickejšou ekonomikou na svete založenou na znalostiach, schopnou udržať ekonomický rast s väčším počtom lepších pracovných miest a väčšou sociálnou kohéziou. Uvedomujúc si nárokov kladených na pracovnú silu tretieho tisícročia vypracovala európska komisia akčný plán zaoberajúci sa kvalifikačnými predpokladmi, prípravou a mobilitou. Výsledkom je nasledujúci zoznam požiadaviek, ktorých splnením by sa mala dosiahnuť žiadaná úroveň:

- Systém výučby by mal korešpondovať s požiadavkami pracovného trhu
- Zvyšovať vzdelanostnú úroveň a znižovať počet ľudí bez základného vzdelania
- Rozširovať systém celoživotného vzdelávania vrátane zvyšovania kvalifikácie
- Identifikovanie, ohodnotenie a uznanie neformálneho učenia
- Zabezpečenie vyššej transparentnosti a transferu kvalifikácií
- Propagácia investícií do ľudských zdrojov v menej rozvinutých krajinách únie

Geografická a pracovná mobilita

Preukázalo sa, že viac ako tretina obyvateľstva sťahujúceho sa na veľké vzdialenosti to urobila z pracovných dôvodov, to znamená, že existuje závislosť a previazanosť medzi geografickou a pracovnou mobilitou. Výskumy dokázali, že častejšie zmeny miesta bydliska a striedanie pracovných miest sú charakteristické pre sociálne skupiny mladšieho obyvateľstva s vyšším vzdelaním, a že muži sú skôr ochotní migrovať za prácou ako ženy. Prvé pohyby obyvateľstva sú (podľa výskumu Eurobarometer 2005) v priemere v devätnástom roku života a sú zväčša spojené so vstupom do prvého zamestnania. Zabezpečenie pracovnej mobility bez zmeny bydliska nám umožňuje v dnešnej dobre rozvíjajúcej sa dochádzanie za prácou. Ak pri výbere zamestnania nie je potrebné meniť bydlisko deti opúšťajú rodičovský domov a zakladajú si vlastnú domácnosť v priemere až vo veku 22 rokov. Rozdiely medzi jednotlivými krajinami EÚ sú dosť výrazné. Vo všeobecnosti platí, že obyvatelia severských krajín opúšťajú rodičovský domov skôr ako obyvatelia južných krajín. Výskumy ukázali, že obyvatelia v priemere každých 10 rokov menia svoje obydlie. Európania sa však presúvajú zväčša na krátke vzdialenosti, až 32 % takýchto zmien bydliska sa uskutočnilo v rámci jedného mesta, 24 % v rámci regiónu pôvodu. Iba 18 % obyvateľov sa presťahovalo mimo región, v ktorom sa narodili a len 4 % do inej krajiny Európskej únie. Migrácia mimo EÚ predstavuje menej ako 3 %. Je tu istá korelácia medzi sociálnou politikou v danom štáte a pracovnou mobilitou. Štáty s liberálnou politikou si udržiavajú vyššiu úroveň mobility ako sociálno-demokraticky orientované. Pracovná mobilita je prospešná pre ekonomiku aj samotných pracujúcich. Dobré to vidíme na príklade Dánska, ktoré má flexibilný pracovný trh a zároveň silnú podporu v nezamestnanosti v prípade ak si uchádzač hneď po odchode z jedného zamestnania nenájde druhé. Tým sa odbúrava strach z prechodného obdobia nezamestnanosti u obyvateľstva. Ako problém súčasnosti vystupuje mobilita vynútená, spôsobená prepustením z jedného zamestnania a potrebou nájsť si iné. Tento druh mobility je viac rozšírený u menej kvalifikovaných pracovníkov a ľudí pracujúcich na dobu určitú. Keď sa zamýšľame nad budúcim vývojom mobility v Európe zistíme, že síce Európania vnímajú mobilitu pozitívne, ale 70 % sa cíti spokojne na mieste, kde momentálne žije a pracuje a neplánuje sa v najbližších piatich rokoch sťahovať. Z tých, ktorí očakávajú zmenu bydliska 7 % uvažuje so sťahovaním mimo momentálny región bydliska a len 3 % obyvateľstva sú odhodlané sťahovať sa do inej krajiny Európskej Únie.

Sklon k mobilite u nových členských štátov EÚ je vyšší ako v pôvodnej EU15. Je však ťažké presne kvantifikovať mobilitu v budúcnosti. Skôr môžeme definovať jej bariéry

a stimuly, ktoré ju budú ovplyvňovať. Hlavnými stimulmi sú možnosť zamestnať sa, zarábať viac, prípadne spoznávať nové krajiny a ich kultúru. Tieto stimuly sú väčšinou kombináciou materiálnych a nemateriálnych dôvodov. Strata sociálnych kontaktov, jazykové a kultúrne rozdiely sú najbežnejšími bariérami mobility. Mobilita vo veľkej miere závisí od individuálnej situácie, v ktorej sa jedinec nachádza. Veľký vplyv na mobilitu má aj vlastníctvo bytu či domu. V prípade bývania v prenajatých priestoroch je mobilita vyššia ako pri vlastníctve domu či bytu, ktorý vlastník neochotnejšie predáva, opúšťa, či dáva do prenájmu.

I napriek zdanlivo nízkemu percentu obyvateľstva pripravenému v blízkej budúcnosti sťahovať sa, toto množstvo v absolútnych číslach je dosť významné. Napríklad, ak 7 % obyvateľov Poľska je rozhodnutých v najbližších piatich rokoch migrovať v rámci krajín EÚ, predstavuje to 2,8 milióna migrantov, čo nie je zanedbateľné množstvo.

Analýza migračného potenciálu občanov SR

Slovensko, podľa výsledkov výskumu Eurobarometer, k štátom s nízkym alebo stredne vysokým stupňom záujmom občanov o migráciu. Výskumy Inštitútu pre výskum práce a rodiny SR prezentujú typického pracovného migranta ako slobodného muža vo veku do 34 rokov so stredoškolským vzdelaním s maturitou.

Cieľovou krajinou pracovnej migrácie väčšiny respondentov je Veľká Británia a Írsko, kde žije a pracuje takmer polovica (45,2%) respondentov výskumu. Oblíbeným cieľom migrantov je aj Česká republika, kde našlo pracovné uplatnenie 10,8% respondentov a napriek uplatňovaniu prechodných opatrení aj Nemecko (8,6%) a Rakúsko (8,6%).

Kľúčovým faktorom odchodu do zahraničia pre všetky skupiny respondentov bez ohľadu na vek, vzdelanie, rodovú príslušnosť, či rodinný stav boli ekonomické dôvody. Relatívne vysoký podiel migrantov zo SR pracujúcich v zahraničí na dobu neurčitú (54,4%) evokuje ku konštatovaniu, že v prípade tohto segmentu respondentov môže ísť o dlhodobú migráciu, resp. potenciálne trvalú migráciu ale v oblasti predpokladanej dĺžky trvania migrácie za prácou, sa hypotéza o masívnom

odlive pracovnej sily zo SR do iných štátov EÚ za účelom trvalého pracovného uplatnenia v týchto štátoch podľa empirických výskumných zistení nepotvrdila. Poskytovatelia sprostredkovania práce však vykazujú od roku 2004 narastajúci počet pracovných migrantov.

Najvyššiu mieru úspešnosti pracovného uplatnenia vykazujú občania SR, ktorí pred odchodom do cudziny boli zamestnaní alebo podnikali. Problém zamestnať sa nemajú ani absolventi vysokých škôl ale ich pracovné miesto často vyžaduje nižší stupeň vzdelania ako dosiahli. Pri analýze profesií Inštitút dospel k zisteniu, podľa ktorého takmer každý tretí respondent pracoval v čase realizácie prieskumu v zahraničí ako kvalifikovaný robotník v stavebníctve, strojárскеj a poľnohospodárskej výrobe a obsluhu strojov a zariadení. Ďalším sektorom širokého uplatnenia boli služby a obchod.

Zaujímavé je, že viac ako tretina respondentov nebola v čase realizácie prieskumu rozhodnutá ako dlho konkrétne chce zostať pracovať v zahraničí, z rozhodnutých, najvyššie percento (46,7%) málo záujem o dlhodobý pobyt v zahraničí, predovšetkým od 1 do 3 rokov.

Záver

Globalizácia prinášajúca zvýšenie migrácie a mobility obyvateľstva má pozitívny efekt na ekonomiku a tiež samotných obyvateľov. Veľmi vysoké percento migrácie by však mohlo priniesť so sebou aj negatíva v podobe straty súdržnosti a rozpade komunit vytvorených dlhodobým historickým vývojom. Je preto potrebné dosiahnuť optimálny stupeň mobility a nesnažiť sa dosiahnuť jej maximum. Dôležité je informovať občanov každého členského štátu o tom, aké sú možnosti práce v zahraničí, aké výhody a nevýhody im to môže priniesť. Týmto jednoduchým krokom sa mobilita môže podstatne zvýšiť. Mobilita je v očiach Európanov považovaná za pozitívnu vec, ale keď zistíme koľko obyvateľov zmenilo svoje bydlisko a zamestnávateľa za posledný rok zistíme, že je to len malé percento. Výskumy ukázali, že v najbližších piatich rokoch by sa mobilita mala zvyšovať a pripravenosť ľudí migrovať v absolútnej hodnote môže predstavovať významný počet. Treba preto pripraviť podmienky pre týchto migrantov a nielen dovoliť im migrovať. Je potrebné vytvoriť pre nich adekvátne prostredie, aby nevznikla situácia, v ktorej sa títo ľudia dostanú do horších podmienok ako sa nachádzali doteraz. Odstraňovanie bariér by malo byť povinnosťou každého štátu a prijímanie nových pracovných síl by malo byť spojené s očakávaním pomoci a vyjadrovaním úcty k týmto pracovníkom, nie opovrhovaním a bezohľadnosťou. Budúcnosť Európy je postavená na kategórii mladšieho obyvateľstva, ktoré je flexibilnejšie, mobilnejšie a ochotné prispôbovať sa novým podmienkam a prostrediu. Taktiež netreba zabúdať, že sa preukázalo, že väčšina migrantov (najmä slovenských) sa po istom čase vracia naspäť do krajiny pôvodu a už dnes majú problémy uplatniť sa opäť na domácom trhu práce. Percentuálne klesanie nezamestnanosti spôsobené migráciou obyvateľstva do zahraničia nemožno považovať za nemenný stav.

Literatúra:

- [1] European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2004, Migration trends in an enlarged Europe, Luxembourg.
- [2] European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2006, Mobility in Europe, Analysis of 2005 Eurobarometer survey on geographical and labour market mobility, Luxembourg.
- [3] European Commission, Employment in Europe 2006, Luxembourg
- [4] Inštitút pre výskum práce a rodiny, Migračný potenciál obyvateľstva SR, Bratislava 2007.
- [5] Organisation for economic co-operation and development, International Migration Outlook, Sopemi 2007.
- [6] Organisation for economic co-operation and development, Trends in International Migration, Sopemi 2001.